

Asia: VN/32853/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi elintarvikemarkkinalain ja oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 1 luvun 6 §:n ja 5 luvun 2 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausunnonantajan yleiset huomiot koko esityksestä

- MTK kiittää Maa- ja metsätalousministeriötä huolellisesti valmistellusta esityksestä ja kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa. MTK pitää esitystä erittäin tarpeellisena viljelijöiden aseman vahvistamiseksi, mutta korostaa, että lain kehittämistä on jatkettava. Nykyinen esitys ei riittävästi korjaa elintarvikeketjussa vallitsevaa tieto- ja neuvotteluvoiman epätasapainoa.
- Kun yhteisen markkinajärjestelyasetuksen viljelijöiden asemaa parantavat muutokset sekä UTP-direktiivin tarkistukset tulevat voimaan, niiden täytäntöönpano edellyttää elintarvikemarkkinalainsäädännön uudistamisen kolmannen vaiheen valmistelua. MTK pitää välttämättömänä, että tulevat muutokset valmistellaan yhteistyössä maataloustuottajien edustajien kanssa myös jatkossa
- Lain voimaantulo on ehdotettu toteutettavaksi mahdollisimman pian, ja ennen voimaantuloa tehtyjen sopimusten saattamiseksi muutosten mukaisiksi on esitetty siirtymäaikaa marraskuuhun 2026 asti. MTK korostaa, että viljelijöiden asemaa on vahvistettava elintarvikeketjussa viivytyksettä.

2. Huomiot esityksen vaikutuksista

- Elintarvikemarkkinoita koskevien sääntelyhankkeiden laajempi tavoite on turvata suomalaisen maatalouden toimintaedellytykset ja kotimaisen ruoantuotannon jatkuvuus. Keskeinen keino tähän on vahvistaa elintarvikeketjun toimivuutta ja parantaa ruoantuottajien asemaa sekä varmistaa huoltovarmuus ja kannattavamman alkutuotannon pitkän aikavälin edellytykset. Elintarvikemarkkinalain muuttaminen on tehokas sääntelykeino näiden tavoitteiden saavuttamiseksi.

Nyt ehdotetun sääntelyn pääasiallisena tavoitteena on vahvistaa alkutuottajan asemaa ja tasapainottaa koko elintarvikeketjun toimintaa kohti oikeudenmukaisempaa järjestelmää. Tavoitteena on parantaa maatalouden kannattavuutta ja kehitysnäkymiä vahvistamalla alkutuottajien ja elintarviketeollisuuden sopimusasemaa suhteessa ostajiin. Tavoitteet ovat oikeansuuntaisia, mutta niiden kunnianhimon tasoa voidaan edelleen nostaa.

Nyt käsillä olevassa esityksessä tämä toteutuu parhaiten vahvistamalla maataloustuottajien oikeusturvaa muuttamalla ehdotettua 4 a pykälää. Kyseisessä pykälässä on palattava muotoon, jossa Elintarvikemarkkinavaltuutetulle turvataan mahdollisuus puuttua neuvotteluvoiman väärinkäyttöihin myös yksittäistapauksissa. Lisäksi muiden muutosten, joita ei ehditty valmistella tai sisällyttää tähän esitykseen, valmistelua on jatkettava elintarvikemarkkinalainsäädännön uudistamisen kolmannessa vaiheessa.

- Esityksessä on ansiokkaasti tunnistettu, että epäreilujen kauppatapojen vähentyminen elintarvikeketjun muissa osissa parantaa välillisesti myös tuottajien asemaa. Kilpailu- ja kuluttajaviraston (KKV) PL-tuotteita koskevan tutkimusraportin (3/2025) mukaan kaupan omien merkkien vaikutukset ulottuvat ketjun alkupäähän: PL-myyntin kasvu luo alkutuottajille hintapainetta kahdelta suunnalta. Vähittäiskauppa pyrkii neuvottelemaan omille tuotemerkeilleen alhaisia hankintahintoja, ja samanaikaisesti brändituotteiden valmistajat painostavat raaka-ainekustannuksia alas säilyttääkseen kilpailukyynsä (OECD, 2024).
- Hallituksen esityksessä on pääosin tunnistettu sääntelyn vaikutukset elintarvikemarkkinoihin, mutta sitä tulisi täydentää kokonaisvaikutusten arvioinnilla suhteessa muihin tällä hallituskaudella tehtyihin tai suunniteltuihin sääntelymuutoksiin. Terve elintarvikemarkkina on tiiviisti sidoksissa maaseudun elinvoimaan, joten myös siihen kohdistuvat vaikutukset on arvioitava kattavasti.

Mikäli jo valmiiksi keskittyneillä päivittäistavaramarkkinoilla toimivien ”kaksoisroolin” omaavien toimijoiden neuvotteluvoima ja omien tuotemerkkien markkinaosuudet kasvavat, vaikeutuu sekä pienten että suurempien brändituotteita toimittavien yritysten pääsy markkinoille. Kaksoisroolissa toimivan ostajan ei välttämättä ole kilpailuasetelman vuoksi oman edun mukaista edistää tavarantoimittajalta ostettujen tuotteiden myyntiä. Tämän takia on välttämätöntä säätää ostajan sopimusoikeudellisesta lojaliteettivelvollisuudesta neuvotteluvoimaltaan ostajaa heikommassa asemassa olevaa tavarantoimittajaa kohtaan.

Mikäli myös apteekki- ja alkoholisääntelyä kevennetään, on vaarana, että näiden palveluiden tarjonta maaseutukunnissa keskittyy päivittäistavarakaupoille ja heikkenee entisestään. Pienillä yrityksillä (esim. apteekit, leipomot, kahvilat), jotka ovat lopettaneet toimintansa, ei ole käytännön mahdollisuuksia palata markkinoille. Palveluiden keskittyminen ja väheneminen heikentää kuntien elinvoimaisuutta ja vetovoimaa.

- Kokonaistarkastelussa edellä mainitut muutokset heikentäisivät väistämättä elintarvikemarkkinoiden toimivuutta ja kuluttajien valinnanvaraa, ellei hyllytilaa lisätä uusien tuotekategorioiden myötä. Välttämättömyystuotteet (ruoka ja osa lääkkeistä) joutuisivat kilpailemaan hyllytilasta ensinnäkin keskenään, toiseksi kaupan omien merkkien ja kolmanneksi alkoholituotteiden kanssa. Pitkällä aikavälillä tällainen kehitys vaikeuttaisi kohtuuttomasti erityisesti

pienien maataloustuotteita ja elintarvikkeita tuottavien yritysten toimintaa, ellei niiden suojaa paranneta.

- On tärkeää huomioida, että Suomessa brändituotteiden toimitusketjussa toimivien yritysten riippuvuus kaupan alan suurista toimijoista on eurooppalaisittain poikkeuksellisen suuri. Tämä johtuu markkinoiden pienuudesta ja rakenteellisesta keskittyneisyydestä. Kun vertaillaan kauppajien omien tuotemerkkien markkinaosuutta eurooppalaiseen tasoon, on otettava huomioon suomalaisen elintarvikemarkkinan erityisen rakenteen lisäksi markkinoiden poikkeuksellinen dynamiikka.

Suomessa PL-tuotteiden markkinaosuuden pienikin kasvu voi merkittävästi heikentää brändituotteiden toimitusketjussa toimivien yritysten asemaa verrattuna eurooppalaisiin verrokkimaihin. Tämä johtuu siitä, että keskittyneillä markkinoilla kilpailu on jo lähtökohtaisesti rajallisempaa. Tämän vuoksi suomalaiset brändituotteiden toimitusketjussa toimivat yritykset, jotka ovat ostajiin nähden heikommassa neuvotteluasemassa, tarvitsevat erityisiä suojakeinoja epäreilujen kauppatapojen estämiseksi.

3. Huomiot luvusta suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

-

4. Muut huomiot perusteluista

- Ehdotetun sääntelyn tarvetta perustelee myös se, ettei elintarvikeketjun itsesääntely ole tuottanut riittävän tehokkaita tuloksia epäterveiden kauppatapojen kitkemiseksi. Elintarvikeketjun Kauppatalautakunta toimi ruokaketjun itsesääntelyelimenä vuoden 2024 loppuun saakka, mutta lopetti toimintansa sen jälkeen, kun ensin Elintarviketeollisuusliitto ja myöhemmin Päivittäistavarakauppayhdistys vetäytyivät lautakunnan rahoittamisesta.
- Kauppatalautakunta antoi toimintansa aikana useita hyviä kauppatapoja koskevia lausuntoja sekä julkisia suosituksia, jotka perustuivat eurooppalaisen toimitusketjualoitteen hyvän kauppatavan periaatteisiin. Näiden periaatteiden mukaan jokaisen ketjun toimijan tulee muun muassa vastata omaan yritystoimintaansa liittyvistä riskeistä, eikä yritysten tule yrittää siirtää epäasianmukaisesti riskejään muille sopimuspuolille. Elintarvikemarkkinavaltuutetun Private Label -kyselyn (11/2025) mukaan yli puolet (58 %) PL-tuotteita valmistaneista koki, että yhteistyöhön liittyvät riskit eivät jakaudu oikeudenmukaisesti kaupan ja valmistajan välillä. Vain 17 % piti riskienjakoa tasapuolisena, ja ainoastaan 23 % arvioi PL-tuotteiden kilpailutusprosessit reiluiksi ja tasapuolisiksi.

MTK pitää näitä tuloksia erittäin huolestuttavana. Elintarvikeketjun itsesääntelyelimen toiminnan päätyminen ja valtuutetun kyselyn tulokset osoittavat, että on olemassa selkeä tarve puuttua epäterveisiin pl-tuotteiden sopimuskäytäntöihin sääntelyn avulla.

- Hallituksen esityksen kappaleessa 2.5. Tuottajaorganisaatiot on asiavirhe: ”Tuottajaorganisaatioon tulee kuulua vähintään viisi tuottajajäsentä ja sen kaupan pidetyn tuotannon arvo tulee olla vähintään 500 000 euroa.” Näiden molempien vaatimusten täyttämistä

edellytetään vain hedelmä- ja vihannesalan tuottajaorganisaatioilta. Kohtaa ehdotetaan täydennettävän ”Hedelmä- ja vihannesalan” -sanoilla tai vaihtoehtoisesti Ja -sanalla sijaan käytettäväksi TAI -sanaa, jolloin kyse olisi muille kuin HeVi-alan toimijoille asetetusta vaatimuksesta.

- Hallituksen esityksen luvussa 4.2.2. arvioidaan esityksen vaikutuksia kuluttajiin. Useammassa ulkomaisessa private label -tuotteiden vaikutuksia käsittelevässä oikeustaloustieteellisessä tutkimuksessa on tuotu esiin, että private label -tuotteiden hankintakäytäntöihin liittyvien epäselvyyksien takia sekä brändituotteita tuottavien toimijoiden markkinaosuuden laskiessa, vähentyvät brändituotteita tuottavien toimijoiden tuotekehityskannusteet. Suuri neuvotteluvoiman epätasapaino heikentää pienempien toimijoiden kannustimia investoida ja/tai innovoida elintarvikeketjun eri tasoilla. Epäterveiden pl-tuotteiden hankintakäytäntöjen sääntelemättömyys voikin johtaa lopulta pahimmillaan myös kuluttajien valinnanvaran heikentymiseen.

5. Huomiot 1 §:stä Soveltamisala säännöskohtaisine perusteluineen

-

6. Huomiot 1 a §:stä Säännökset, joita sovelletaan riippumatta muutoin sovellettavasti laista säännöskohtaisine perusteluineen

-

7. Huomiot 1 b §:stä Lain tarkoitus säännöskohtaisine perusteluineen

- MTK pitää ehdotettua pykälää perusteltuna.

8. Huomiot 2 §:stä Määritelmät säännöskohtaisine perusteluineen

-

9. Huomiot 2 e §:stä Kaupalliset kostotoimet säännöskohtaisine perusteluineen

- MTK pitää ehdotettua pykälää erittäin perusteltuna. MTK toteaa lisäksi, että jos toiminta elintarvikemarkkinalla olisi reilua ja ongelmatonta, ei keskustelua tarvitsisi edes käydä siitä, uskalletaanko keskustella sopimuskumppaneiden toiminnan epäkohdista.
- Ehdotettu muutos käännetystä todistustaakasta on erittäin perusteltu, sillä se edistää heikommassa asemassa olevien oikeuksien tehokasta toteutumista. Epäterveistä kauppatavoista ilmoittamiseen liittyvä pelkokerroin on tällä hetkellä suuri, ja sitä on vähennettävä kaikin keinoin. Nykyinen korkea näyttökynnys vaikeuttaa sekä tuottajien että elintarvikemarkkinavaltuutetun mahdollisuuksia osoittaa, että tuottajaa kohtaan on käytetty kaupallisia kostotoimia tämän käytettyä lakisääteisiä oikeuksiaan. Kotimaisen elintarvikemarkkinan rakenteen vuoksi kaupallisten kostotoimien estämiseksi on tehtävä kaikki mahdolliset toimet. Ostajien vähäinen lukumäärä ja pitkät välimatkat tarkoittavat, että monella viljelijällä ei ole käytännössä kuin muutama kauppakumppani.
- Kaupallisten kostotoimien taustalla ei aina ole lakisääteisten oikeuksien käyttäminen – jo pelkkä epäkohdasta keskustelu ostajan kanssa voi johtaa epäterveisiin kauppakäytäntöihin. Tämä lisää pelkokerrointa ilmoittaa havaitsemistaan epäkohdista. Pelkokerroin on todettu myös Euroopassa yhdeksi merkittävimmistä ongelmista, ja Elintarvikemarkkinavaltuutetun anonyymit kyselyt osoittavat saman kotimaassa.

- MTK ehdottaa, että esitystä voisi tarkentaa vielä siten, että kaupalliseksi kostotoimeksi katsottaisiin myös menettely, jossa ostajan reaktio on kohtuuton tavarantoimittajan oikeutettuun pyyntöön.
- HE:ssä on tuotu esiin, että ”käännetty todistustaakka kaupallisten kostotoimien osalta lisäisi dokumentointivelvoitteita ostajille.” MTK huomauttaa, että tämä pitää paikkaansa, jos ostajien käytännöt eivät kestä nykyiselläänkään kaupallisten kostotoimien kiellon tarkastelua.

10. Huomiot 3 a §:stä Neuvottelut poikkeuksellisten olosuhteiden johdosta säännöskohtaisine perusteluineen

- MTK katsoo, että kyseinen pykälä on erittäin tarpeellinen, jotta ruokaketjussa voidaan reagoida aikaisempaa tehokkaammin vuoden 2022 kaltaisiin poikkeuksellisiin kustannusten nousuihin. YK:n kansainvälistä tavarankauppaa koskevassa yleissopimuksessa on sääntelyä tilanteisiin, joissa sopimusosapuolet voivat ottaa huomioon olosuhteiden poikkeuksellisen muutoksen tai kustannusten merkittävän kasvun. Kansainvälisissä kauppasopimuksissa on yleisesti hyödynnetty näitä neuvotteluehtoja poikkeuksellisten olosuhteiden huomioimiseksi.
- Vuoden 2022 kustannuskriisi osoitti, että heikommassa asemassa olevien toimijoiden oli erittäin vaikea päästä edes neuvottelemaan poikkeuksellisten kustannusmuutosten vaikutuksista toimitussopimuksiinsa. Erityisen haastavaa tämä oli julkisen sektorin elintarvikehankinnoissa. Käytännössä maataloustuottajilla on hyvin rajalliset, jopa olemattomat mahdollisuudet saada sopimuksiinsa ehtoja, jotka huomioivat poikkeukselliset olosuhteet. Nyt ehdotettavan säännöksen avulla elintarvikeketjun heikoimmassa asemassa olevien toimijoiden tulisi päästä aikaisempaa paremmin neuvottelemaan näiden vaikutuksista sopimuksiinsa.
- MTK pitää valitettavana, että kyseisen pykälän noudattamatta jättämisestä ei ole säädetty ostajalle minkäänlaista seuraamusta. Käytännössä sanktiouhan puuttuminen tekee nyt esitettävästä muutoksesta vaikutuksiltaan lähes tyhjän. Pykälä ei velvoita osapuolia muuttamaan sopimusta vaan ainoastaan käymään neuvotteluja. Neuvotteluvollisuuden laiminlyönnin todentaminen on mahdollista. MTK vaatii, että valtuutetulle tulee mahdollistaa vähintään mahdollisuus antaa huomautus tai julkinen varoitus ostajalle, mikäli tämä ei noudata nyt säädettävää neuvotteluvollisuutta.
- Jotta ehdotettu säädös toimisi tehokkaasti, ruokaketjun tilastointia on kehitettävä ja sen riittävästä resurssoinnista huolehdittava. Vuoden 2022 kustannuskriisi osoitti (KKV, 4/2025), että kustannusten muutokset välittyivät tuottajahintoihin ja teollisuuden saamiin hintoihin keskimäärin noin kolmen kuukauden viiveellä, ja ajoittuivat pääosin ajankohtiin, jolloin maatalouden tuotantokustannusindeksin päivitykset julkaistiin.

MTK vaatii, että maatalouden ja elintarvikeketjun tilastointia tehostetaan, jotta poikkeukselliset kustannusten muutokset voidaan huomioida nopeammin ja siten ehkäistä kannattavankin maatalouden ajautuminen maksuvaikeuksiin väliaikaisten kustannusshokkien vuoksi.

11. Huomiot 4 a §:stä Neuvotteluvoiman väärinkäyttö säännöskohtaisine perusteluineen

- Pykälä on palautettava muotoon, joka turvaa Elintarvikemarkkinavaltuutetulle mahdollisuuden puuttua neuvotteluvoiman väärinkäyttöihin myös yksittäistapauksissa. Työryhmässä

hyväksytty muotoilu sisälsi tämän mahdollisuuden, mutta hallituksen esityksen käännösvaiheessa pykälä on muuttunut monikolliseen muotoon. Tämä tekee ehdotetuista muutoksista käytännössä kosmeettisia, sillä soveltamisedellytykset olisivat lähes samat kuin nykyisessä lain 4 pykälässä. MTK vaatii pykälän palauttamista muotoon, joka mahdollistaa puuttumisen yksittäistapauksiin.

Maataloustuotannon marginaalit ovat ohuita ja kannattavuus kokonaisuutena heikko. Yksittäisen viljelijän mahdollisuus viedä asia tuomioistuimen ratkaistavaksi on käytännössä erittäin rajallinen suuren kuluriskin vuoksi. Viljelijät eivät uskalla viedä oikeuteen selviäkään tapauksia, vaan kärsivät ”hiljaa epäoikeudesta”. Kyse ei ole vain elintarvikemarkkinoiden toiminnasta, vaan laajemmasta oikeusturvaongelmasta. ETMV:n mahdollisuus puuttua neuvotteluvoiman väärinkäyttöön yksittäistapauksissa olisi merkittävä parannus heikommassa asemassa olevan viljelijän oikeusturvaan.

12. Huomiot 4 b §:stä Kielto edellyttää tiettyjä tietoja säännöskohtaisine perusteluineen

- MTK pitää ehdotettua pykälää erittäin perusteltuna. Säännöksen tarkoituksena on suojella tavarantoimittajan liikesalaisuuksia sekä suojella tavarantoimittajaa sellaisilta tietopyynnöiltä, jotka aiheuttavat ylimää räisiä kustannuksia ja hallinnollista taakkaa. MTK:n näkemyksen mukaan säännöksen avulla suojellaan heikommassa asemassa olevaa osapuolta myös sellaisilta käytännöiltä, joiden avulla näiden neuvotteluvoimaa voitaisiin heikentää. Ehdotettu säännös on erittäin tarpeellinen elintarvikeketjun tietoepätasapainon syventymisen estämiseksi. Viime vuosien aikana maataloustuottajiin on kohdistettu muualta elintarvikeketjusta kohtuuttoman raskaita, ylimitoitettuja ja todella yksityiskohtaisia tietovaatimuksia, joita lainsäädäntö ei edellytä tai joilla ei ole liityntää kyseessä olevien tuotteiden myyntiin tai vastuullisuuden todentamiseen. Usein maataloustuottajille ei ole kerrottu, mitä tarkoitusta varten tietoja kerätään tai mihin niitä käytetään.
- Nyt ehdotettavan kaltaista sääntelyä on myös yritysten kestäväää toimintaa koskevasta huolellisuusveloitteesta annetussa direktiivissä, mutta elintarvikeketjun vahvemmassa asemassa olevat toimijat eivät ole tätä omissa toimissaan asianmukaisesti huomioineet.

Ehdotettavan kaltaista sääntelyä datan luovuttamisen periaatteista on myös EU:n datasäädöksessä, jota ei kuitenkaan sovelleta elintarvikeketjun sopimuksiin. Siksi asiasta on säädettävä kansallisesti.

Datasäädös sisältää sääntelyä myös kohtuuttomista sopimusehdoista datan luovuttamiseen liittyen. Datasäädöksen mukaan ehto katsotaan kohtuuttomaksi esimerkiksi, jos ehdon yksipuolisesti määränneellä osapuolella on mahdollisuus päästä toisen sopimuspuolen dataan ja käyttää sitä tavalla, joka haittaa huomattavasti toisen sopimuspuolen oikeutettuja etuja, erityisesti silloin, kun tällainen data sisältää kaupallisesti arkaluonteista dataa.

- Heikomman osapuolen kaupallisen aseman suojaamiseksi, avoimuuden lisäämiseksi ja kauppakumppaneiden välisen luottamuksen vahvistamiseksi on erittäin tärkeää säätää vähintään nyt ehdotetulla tavalla myös kerättävien tietojen käyttötarkoituksesta. MTK ehdottaa harkittavaksi pykälän 2 momenttiin datasäädöksen kaltaista lisäystä, jonka mukaan ostaja ei saisi käyttää sopimuksen perusteella saatua dataa sellaisten päätelmien tekemiseksi käyttäjän taloudellisesta tilanteesta, varoista ja tuotantomenetelmistä, jotka voisi heikentää käyttäjän kaupallista asemaa markkinoilla, joilla käyttäjä toimii. Elintarvikemarkkinavaltuutetun pl-kyselyn tulosten perusteella on saatavilla viitteitä käytännöistä, joissa brändituotteiden valmistajat ovat epäilleet tuotteidensa tulleen kopioiduiksi.

- Pykäläkohtaisten perusteluiden kohdalla pykälän nimi on kirjoitettu toisin, kuin itse pykälässä.

13. Huomiot 4 c §:stä Ostajan tuotemerkin suosimisen kielto säännöskohtaisine perusteluineen

- Euroopan komission selvitysten (2014) perusteella on nähtävissä, että private label -tuotteiden markkinaosuuden kasvu yli tietyn kriittisen tason voi vähentää uusien tuotteiden kehittämistä ja vaikeuttaa uusien toimijoiden markkinoille pääsyä. Elintarvikemarkkinavaltuutetun tuoreen kyselyn tulosten perusteella yli puolet (58 %) pl-tuotteita valmistaneista koki, että yhteistyöhön liittyvät riskit eivät jakaudu oikeudenmukaisesti kaupan ja pl-tuotteiden valmistajan välillä. Ainoastaan 17 % piti riskienjakoa tasapuolisena. Nämä havainnot osoittavat objektiivisesti, että pl-tuotteiden hankintamenettelyiden sääntelemättömyys ei ole vaihtoehto.
- Elintarvikemarkkinoiden merkittävä ongelma on tietoepäätasapaino. Tavarantoimittajat joutuvat luovuttamaan paljon tietoa ostajille, mutta eivät saa vastaavissa määrin tai riittävän tarkkaa oman tuotteensa kysynnästä. Tavarantoimittajat eivät saa näitä tietoja myöskään riittävän ajoissa, jotta voisivat tehokkaasti reagoida tuotantopäätöksiinsä. Tämä epätasapaino ja sitä syventävät käytännöt ovat mahdollistaneet kaupan omille merkeille epäreilun kilpailuedun. MTK ehdottaa pykälään lisättäväksi kieltä käytännöille, jotka estävät tavarantoimittajaa saamasta ajantasaista tietoa tuotteidensa menekistä. Estämiseksi tulisi lukea esimerkiksi kohtuuttoman suuren vastikkeen pyytäminen pyydyistä tiedoista, joita ei ole jatkojalostettu. Kohtuuttomuutta voitaisiin arvioida myös sen perusteella, mikä on kaupan luovuttaman datan ja vastaanotetun menekkidatan arvojen välinen erotus.
- Oman tuotemerkin suosiminen voi ilmetä monin tavoin. Päivittäistavarakauppojen omat tuotemerkit saavat etua brändituotteisiin nähden muun muassa alhaisempien TKI- ja markkinointikustannusten kautta. Lain valmistelussa nousi esiin myös hylly- ja myyntitilamaksujen korkea taso. MTK ehdottaa harkittavaksi pykälän perustelujen täydentämistä siten, että oman tuotemerkin suosimiseksi katsottaisiin myös jatkuvat epäsuhtaiset ja kohtuuttomat markkinointikäytännöt, esimerkiksi kampanjoihin pääsemiseksi. Elintarvikemarkkinavaltuutettu voisi tiedonsaantioikeuksiensa avulla valvoa, ettei kaupan omien tuotemerkkien markkinoinnissa käytetä kohtuuttomia hinnoitteluperusteita ja että markkinointirahojen käyttö on läpinäkyvää eikä epäreilusti suosisi kaupan omia merkkejä.
- Koska kyseistä pykälää ehdotetaan sovellettavan ainoastaan Suomen rajojen sisäisissä sopimuksissa, on tärkeää kieltää myös elintarvikemarkkinalain sääntelyn selkeä kiertämistarkoitus. Ostajan ei tule voida kiertää elintarvikemarkkinalain säädöksiä esimerkiksi perustamalla hankintaorganisaatiota naapurimaihin tai EU:n ulkopuolisiin maihin.
- MTK esittää huomiona, että KKV:n Kaupan omat merkit eli private label -tuotteet elintarvikemarkkinoilla -tutkimusta varten keräämän tuote- ja ketjukohtaisen myynti- ja hinta-aineiston tarkastelujakso on 2016–2023. Tämän ajanjakson jälkeisistä tilastoista on nähtävissä poikkeuksellisen suuria muutoksia tiettyjen tuoteryhmien pl-tuotteiden markkinaosuuksien kasvussa.

14. Huomiot 5 §:stä Elintarvikemarkkinavaltuutettu ja 7 §:stä valvonta säännöskohtaisine perusteluineen

- Lain 7 §:ään on jäänyt ”tekninen virhe”: pykälässä on kahdessa kohtaa mainittu ”3 a §:n 3 momentin” valvonta.

15. Huomiot 10 §:stä Huomautus, 11 §:stä Julkinen varoitus ja 11 a §:stä Elintarvikemarkkinavaltuutetun asettama kielto säännöskohtaisine perusteluineen

- MTK pitää valitettavana, että 3 a pykälän noudattamatta jättämisestä ei ole säädetty ostajalle minkäänlaista seuraamusta. Käytännössä sanktiouhan puuttuminen tekee nyt esitettävästä muutoksesta vaikutuksiltaan lähes tyhjän. 3 a pykälä ei velvoita osapuolia muuttamaan sopimusta vaan ainoastaan käymään neuvotteluja. Neuvotteluvelvollisuuden laiminlyönnin todentaminen on mahdollista. MTK vaatii, että valtuutetulle tulee mahdollistaa vähintään mahdollisuus antaa huomautus tai julkinen varoitus ostajalle, mikäli tämä ei noudata nyt 3 a pykälään ehdotettua neuvotteluvelvollisuutta.

16. Huomiot 11 b §:stä Markkinaoikeuden asettama kielto ja 12 §:stä Elintarvikemarkkinavaltuutetun oikeus hakea markkinaoikeudelta kiellon määräämistä säännöskohtaisine perusteluineen

-

17. Huomiot siirtymäsäännöksestä

- Lain on ehdotettu tulevan voimaan mahdollisimman pian ja ennen lain voimaantuloa tehtyjen sopimusten saattamiseen muutosten mukaisiksi on ehdotettu siirtymäaikaa marraskuuhun 2026 asti. Viljelijöiden asemaa on vahvistettava elintarvikeketjussa mahdollisimman nopeasti.
- Ylimitoitettuja tietovaatimuksia koskevan kiellon osalta siirtymäaikaa on lyhennettävä, jotta tuottajien liikesalaisuuksien suojaa ei murenneta. Liikesalaisuuksien arvo perustuu niiden salassa pysymiseen. Tuottajien jäljellä oleva vähäinen neuvotteluvoima perustuukin sellaisten tietojen salassa pysymiseen, mitä ostajien hallussa ei vielä ole, mutta joita ostajat ovat kasvavassa määrin tuottajilta jo vaatineet. Tuotantosopimuksia tulevan kasvukauden tuotteista tehdään jo nyt, joten suojan tarve on välitön.

18. Huomiot 12 a §:stä seuraamusmaksu ja 13 b §:stä Viranomaisten välinen tietojenvaihto säännöskohtaisine perusteluineen

-

19. Huomiot Oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain muuttamisesta säännöskohtaisine perusteluineen

-

Tammi Kimmo
MTK ry